

DISPUTATIO MEDICA INAUGURALIS,
DE

Κ Λ Ω Ρ Ω Σ Ε Ι,

feu

FOEDIS VIRGINUM COLORIBUS.

Hanc

*consensu & suffragio illustris & gratiosissimi collegii
Medici in florentissimo ad Salam Lyceo,*

SUB PRÆSIDIO

VIRI NOBILISSIMI ATQUE EXCELLENTISSIMI

DN. GUERNERI ROLFINCII,

Phil. & Med. Doctoris celeberrimi, Therapeuticæ ac Chi-
miæ Profess. Publ. famigeratissimi, meritissimi,

*Dn. Præceptoris, Patroni atque Promotoris sui
parentis instar æviternum colendi,*

PRO

GRADU DOCTORALI,

&

summis in arte medicâ honoribus ac privilegiis
legitimè obtinendis,

Solenni Philiatorum examini submittit

JOHANNES NICOLAUS Gwaldt/

GOTHANUS,

ad d. Augusti,

IN AUDITORIO MAJORI

horis ante - & post meridiem consuetis.

JENÆ,

ÆRE KREBSIANO

M DC LXV.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1950
COPYRIGHTED BY THE UNIVERSITY OF CHICAGO
1950

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1950
COPYRIGHTED BY THE UNIVERSITY OF CHICAGO
1950

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

7. 7.

DISSERTATIONIS

DE

CHLOROSI,

SEU

FOEDIS VIRGINUM COLORIBUS

CAPUT I

continet proloquium.

VENERIS, deliciarum voluptatumque omnium, & blanditiarum Deæ simulacrum, quantum tam formæ gratiâ, quàm eleganti totius corporis sine ullâ labe aut maculâ rutilantis habitu pagani nobis commendatum redderint, innumera Poëtarum figmenta, quorum *Natalis Comes mytholog. lib. IV. cap. 13.* aliqua recenset, testantur. Quin imò de Apellinâ Venere universa jaçitat Græcia, ejusque incomprehensibilem pulcritudinem pingendo, tota penè artificum cohors hunc usque in diem invicem certare non destitit: nec sanè immeritò, corporis siquidem elegantia, & roseus genarum labiorumque color, fœminarum imprimis familiam, cæteræ nobiliores animi virtutes si simul conspirent, multis modis condecorat. Sed quàm fragile hoc sequioris sexûs ornamentum æquè, ac fortassis etiam pluribus modis, quàm in viris, vicissitudini ac extremæ corruptelæ subjectum sit, mille morbi ac ægri tudines, quibus fœminæ, organorum generationi ancillantium ratione, præ viris divexantur, satis luculenter comprobant,

bant, adeò ut verè Hippocrates l. de virginum morbis scripserit: multis & incomprehensibilibus ferè afflictionibus premi miserimas.

Quò autem hâc paginâ supersedeam illos recensere morbos, qui mulieribus viris junctis uteroque gerentibus obvii sunt, operæ aliquod pretium me facturum esse arbitror, si unum, illibatas solùm, castæque Deæ adhuc litantes virgines qui affligit, earumque amabilem formam, turpe dictu, haud rarò cum maximò famæ ac honoris periculò defœdat, levi penicillò describam.

CHLOROSIS affectus ille est, cujus fœditatem crudelissimis satellitibus stipatam cum ipsemet aliquando in virgine, stemmatis claritate, optimarumque, sexui huic quæ decori sunt, virtutum integritate nulli secundâ Servestæ viderim, atque quibus auxiliis prospera ejusdem valetudo felicissimè reparata fuerit, observaverim, placuit, suffragante gratiosissimi Machaonii ordinis autoritate, morbi hujus essentiam atque naturam, quoad *Νάγνωσιν, πρὸς γνώσιν καὶ θεραπεύσιν*, quantum natura mihi largita virium, altius rimari, & quâ fieri potest, succinctâ brevitate loco speciminis inauguralis describere.

Summus rerum omnium Gubernator Deus Optimus Maximus, cui, amissis sub primâ etate parentibus, pauper atq; egenus omnia mea studia unicè commendavi, quique, quæ ineffabilis erga me derelictum misericordia, ad optatum hunc portum perducere ea clementer concessit, honestis hisce ausibus nostris, mortalibus sacris, porro adsit, Et ut omnia, quæ aguntur, feliciter agantur, ex alto benedicat!

CAPUT II

genealogiam affectus nominalem proponit.

Nominum, quæ τῶν ὄντων νοήματα, rerum notiones, & quasi cubilia, primò ratio habenda: nominum enim usu cognito, rerum quarum notitiam inspicere amamus notitia sequitur. Rectè Galen. lib. i. meth. med. cap. 5.

Ἐπι πάντων ζητούμενων εἰς λόγον χρὴ μεταλαμβάνεσθαι τὸ ὄνομα.

ETYMOLOGIA primum occupabit locum.

Cum

Cùm morborum alius, *dictante iterum Galeno 2. meth. med. c. 2.* appelletur à parte affectâ, alius à symptomate, alius à binis simul junctis, alius à causa, alius à similitudine alicujus rei externæ: præsens hic, utut aliàs, docente *Job. Langio lib. 1. epist. 21.* genuino destituatur nomine, à symptomate mutatarum qualitatuum deductâ appellatione vocatur Græcis *χλωρόσις*, aut *χλωράσμα*, à vocabulo *χλωρός*, per crasin quasi *χλοερός* vel *χλοηρός*, item *χλόη*, quæ omnia viriditatem seu pallorem notant, quia malo hoc afflictæ colorem cum virore pallidum habent; undè à Latinis *foedus virginum color*, cujus contrarium est, *ἔλαμπρόν χλωράσμα*, vividus ac floridus color, uti notat *Guilielmus Ballonius Medicus Parisiensis lib. de virg. & mulier. morb. cap. 7.* indigitatur.

Synonymia apud Latinos varia est. Dicitur febris alba, seu virginea, non quòd febris semper sit conjuncta, sed quia affectæ speciem febrientium, nimirum cum colore pallidò virium debilitatem, pulsûs celeritatem & frequentiam, quæ quidem non ob caloris augmentum, cum potius adsit intemperies viscerum frigida, sed ob ventilationis defectum & flammæ vitalis suffocationem oriuntur, præ se ferunt. *Vid. Sennertus lib. IV. med. præct. part. II. sect. III. cap. 2. de morb. virg. & Rodericus Castrensis lib. II. cap. 5.* Alii nominant morbum virgineum, quòd ut plurimum virgines nubiles, eaque pulciores hóc, ceu maxime familiari afficiantur. Amatoria autem dicitur febris, vel quòd amantibus, aut amabilibus pulcioribusque virginibus sit proprius, aut quia color hic sit amantibus aptissimus, secundum illud *Nasonis: palleat omnis amans, color hic est aptus amanti.* Nonnunquam absolutè vocatur pallor virginum, item *cachexia virginum*, à *cacochymico corpore*, quò afflictæ semper pollent. Quid causæ sit, quod quibusdam *Icteria*, seu *Icterus albus* audiat, pluribus nervosè explicat super laudatus *Guilielmus Ballonius d. l.* quò etiam benevolum lectorem brevitate studiò remittimus. Germani nostri variis lundunt nominibus, vocant enim, *Die bleiche Sucht* / *die Mißfarbe* / *die Farbe Sucht* / vel ex latino, *febris alba* versâ voce, *Das weisse Jungfer Fieber*; à Gallis *les palles couleurs*.

Tandem cùm erroris genêtrix sit æquivocatio, ne & in hanc erroris scyllam quis incidat, HOMONYMIAM quoque paucis annectemus. Fatendum quidem exiguam vel nullam hîc, observatis, quæ jam circa enodationem nominis diximus, occurrere ambiguitatem, interim tamen cum *χλωρώσεως* vox generaliter accepta, quemlibet vitiosum ac pallidum notet corporis habitum, utrique sexui communem, qui non semper, ut in virginibus plerumque fit, à vitiosorum humorum per menstruum fluxum excernendorum retentione & obstructione oriatur, verùm in genere omnem depravatam nutritionem à vitioso ac impuro sanguine introductam respiciat, quâ ratione æquè viris ac mulieribus competit; nos hîc vocabulum illud specialiter, expressis nimirum latinè verbis, (fœdus, seu pallidus virginum color,) intellectum volumus, quibus annexis pallefcit ac expirat omnis ambiguitas.

CAPUT III

nominis definitionem, ejusq; rationem formalem subjungit.

CONsideratâ hætenus brevibus *ὀνοματολογία*, ad *πραγματολογία* ut accessum faciamus, opus est. Hîc, quâ ratione in proferendâ verâ ac perfectâ definitione, quæ quidditatem ac essentiam *χλωρώσεως* ex sententiâ exhauriat, in salebrosis vadamus locis, nemo non videt: causarum enim & affectuum omnium hîc confluentium multitudo, multas parit difficultates, & autores hæc de re aliquid consignantes, quotquot ad nostras hætenus pervenêre manus, admodum diversi sunt, undè ab *aliis*, qui affectum hunc ut morbum stricte sic dictum considerant, per intemperiem corporis frigidam definitur: *alii* contrâ causalem daturi definitionem, per obstructionem circa uterum vasorum describunt, *alii* ad symptomata depravatæ nutritionis, tanquam speciem cachexiæ, affectum referunt, *nonnulli* tandem eum, quatenus sensibus fit manifestus, ad symptomata mutatarum qualitatum commodè referri posse, autumant.

Hos imitati, consentientibus & docentibus, *Dn. Doctore Præside, & Excellentissimo Dn. Godofredo Mæbio, in hac Salanâ quondam Professore de medicinâ profuse merito, Præceptore itidem nostro gratâ & memori mente æviternum colendo, eam hunc in modum describimus:*

Chlorosis est caloris nativi, ac floridi in toto corpore, præcipuè autem in facie, in pallidum, lividum ac virescentem mutatio, cum virium languore, difficili respiratione, aliisque gravibus symptomatibus conjuncta, ab imminutâ & depravatâ nutritione vasorumque circa uterum obstructione imprimis ortum ducens.

Datam hanc nostram definitionem, quam, cum non omnium accidentium hinc & inde affectum comitantium syndrome annecti potuerit, descriptionem potius appellare animus est, multis offensam præbituram esse, è longinquo quasi videmus; quapropter, ut ab injuriis ac prolixioribus contradicentium moribus nos præservemus, illam ipsam, prout moris est, in sua principia resolvemus, quæque monenda, aut excipienda paucis sumus addituri.

Primas hic tenet definitum, quod est $\chi\lambda\omicron\rho\nu\sigma\iota\varsigma$, seu febris alba; ubi confestim illis, qui non planè hospites ac peregrini medicorum in institutis sunt, non potest non liquere, ad symptomatum classem affectum hunc pertinere, & potissimum ad qualitates mutatas: & licet $\acute{\epsilon}\upsilon\chi\epsilon\gamma\iota\alpha$ illa corporis ita mutetur, ut sensibilis indè subsequatur actionum læsio, tantum tamen abest, ut propterea vel ad morbum intemperiei frigidaë, ut nonnullis placet, vel ad morbum malæ conformationis in meatuum obstructione, cum hæc potius ut causæ sese habeant, virginum defœdationem referamus. Potiori itaque jure secuti hîc sumus *fidelissimi quondam nostri Præceptoris antea laudati, Dn. Doct. Mæbii p. m.* sententiam, quando *lib. 2. cap. 1. epitom. Instit.* sic inquit: si à sanguine vitioso mala fit nutritio in peripheriâ corporis, ut in scabie, lepra, & similibus, vel si color à sanguinis vitio in toto mutatur, semper iis partibus, in quibus affectus apparet, morbus assignatur.

FORMALEM rationem, quæ nimirum est coloris vividi, ac floridi in pallidum mutatio, scitè expressit *purpuratus ex Coo Senex, dum libr. πρὸς χυμῶν ait: τὸ χεῶμα τῶν χυμῶν, ὅπερ μὴ ἀμ- πωτίς ὄρεται τῶν χυμῶν, ὡς περ ἀνθρώπων: Humor color, nisi ii ad profunda corporis se receperint, velut in cure efflorescens conspicitur.* Et *Guilielmus Ballonius initio cap. de fœdis virginum coloribus nervosè admodum scribit: Cùm corporis color vividus nitet ac floret, græcis χλωρῶμα λαμπρὸν dicitur, alimentum à suâ non descivisse naturâ argumentum est: si coloris in deterius mutatio deturpatioque cutis contigerit, succos alioquî alendo idoneos labem concepisse declarat.*

CAPUT IV

χλωρώσεως subjectum exponit.

Circa hoc cum jam versetur, atque illud, uti vel tyronibus artis medicæ notum erit, dupliciter spectari debeat, quatenus scilicet aut est *inadequatum & principale*, aut *adequatum & minus principale*, primum de principali erimus solliciti; ubi haut opus esse arbitramur, ut ad investigandum id sensum tactûs consulamus, quo nonnulli medicastro- rum contactu hypochondriorum etiam minimos viscerum tumores, vitia & obstructions se confectari posse gloriantes, non sine fraude abutuntur: ludicra enim hæc sunt, & inania, ad demulcendum potius animum corporis fœminei mollis ac delicatuli contrectatione inventa, quàm ut utilitatem aliquam afferre possint; undè etiam talismodi contrectatores à *Galeno* reprobantur, quando *lib. 5. cap. 7. de loc. aff.* scribit: aut summè extenuatos esse abdominis musculos, aut ingentem admodum inflammationem tumoremque adesse debere, antequam tactu deprehendatur, ac manum appulsu; Effectus sanè & symptomatum vehementia, quæ diris modis virgunculas affligit, in veram partem affectam cognoscendi viam nos ducit.

Uterus, cui hîc *πρωίως* debetur curatio, jure merito seditionum harum omnium autor accusandus. Id *Hippocrates, medicorum omnium princeps libr. πρὸς παρθενίων* luculenter ac nervosè expref-

expressit, cujus verba, cum omnibus ferè dissertationis nostræ
 pagellis lucem afferant, huc transcribere haut piget: Αἱ παρ-
 θένοι, ὀκώσθιν ὡρη γάμος ὡδανδρῶμα, τὸ μαῖλλον πύχθσιν
 αἷμα τῆ καθόδω τῶν ὀπμηνίων, πρὸ πρην ἔ μάλα ταῦτα κακοπα-
 θέσαι. ὕπερην γδ τὸ αἷμα ξυλλάβεῖ) ἐς τὰς μήτρας, ὡς δπορῶ-
 σάμνον. ὀκώταν ἔν τὸ σῶμα τῆς ἐξόδου μὴ εἶη ἀνεσομῶμνον τὸ ἦ
 αἷμα πλέον ὀπρῶρη, Διά τε σιτία καὶ τὴν αὔξησιν τῆ σῶματῶ,
 τωικαῦτα ὅκ ἔχον τ' αἷμα ἔκρουν, ἀναίως ὑπὸ πλήθε) ἐς τὴν
 καρδίαν, καὶ ἐς τὴν Διάφραξιν. ὀκώταν ἔν ταῦτα πληρωθῶσιν,
 ἐμωρῶθῃ ἡ καρδίη. εἶτα ἐκ τῆς μωρῶσι) νάρκη. εἶτ' ἐκ τῆς νάρ-
 κης, ὡδάνοια ἔλαβεν. ὡπερ ὀκώταν καθημῶς παλλῶ χεῖν),
 τὸ ἐκ τῶν ἐσχίων καὶ μηρῶν αἷμα, δποπτεχθῆν ἐς τὰς κνήμας καὶ
 τὰς πόδας, νάρκῶ ὡδάρχη. ὑπὸ ἡ τῆς κάρκης, ἀκρατέες οἱ πόδες
 ἐς ὀδοιπορίῳ γίνον) ἐς ἂν ἀναχωρήσι τὸ αἷμα ἐς ἑαυτό. ἀνα-
 χωρέθῃ τὰχιστα, ὀκώταν σῆ ἐν ὕδατι ψυχρῶ. τὸ γέπω ἡ ἀνω τῶν
 σφυρῶν. αὔτη μὲν ἔν ἡ νάρκη, εὐήνοι). ταχὺ γδ παλιρρόθ, Διά
 τὴν ἰθύτητα τῶν φλεβῶν. καὶ ὀ τῶπ) τῆ σῶματῶ, ὅκ ὀπικαιρ).
 ἐκ ἡ τ' καρδίας καὶ τῶν φρενῶν βραδέως παλιρρόθ. ὀπικάρσια γδ
 αἱ φλέβες, καὶ ὀ τῶπ) ὀπικαιρ) ἔσε ὡδαφροσύνην καὶ μανίην
 ἔθιμ). ὀκώταν ἡ πληρωθῶσι ταῦτα τὰ μέρεα, καὶ φείκη ζῶν
 πυρετῶ ἀναίως) πλανήτας τὰς πυρελὺς καλέοισιν: *Virgines, quibus*
propè nuptiarū tempus instat ut viro conjungantur, istud sub mensi-
um descensum magis experiuntur, cum antea his malis non admodum
conflictarentur. Postea enim sanguis in utero continetur, veluti qui
effluere debeat. Cum igitur exitui via minimè pateat, copiosior au-
tem sanguis per cibos & corporis incrementum affluat, tunc sanguis
effluvio carens, propter copiam cor & septum transversum resilit. Ubi
igitur hæc oppleta fuerint, cor obstupescit, indequè torpor, & ex torpo-
re dementia invadit. Non secus, ac si quis diutius sedeat, ex coxis ac fe-
moribus in tibias & pedes depressus sanguis, torporè adfert, ex quo pe-
des ad ingrediendum impotentes redduntur, donec sanguis ad sese re-
verterit, qui celerrimè recurrit, si steterit in aquâ frigidâ, quæ malle-
olos superet. Hic igitur torpor facile repellitur. Citò enim propter ve-
narum rectitudinem recurrit, locusq; hic corporis inter præcipuos non
habetur. At ex corde & septo transverso tardè recurrit, cum venæ o-
bliquæ sint, & locus præcipuus, & ad delirium ac insaniam opportu-

nus. Cum autem hæ partes oppletæ fuerint, etiam horror cum febre irruit, febres inerrantes appellant.

Atque ex his simul liquet, reliqua etiam primæ & secundæ concoctioni destinata viscera, ut imprimis sunt cor, epar, lien ac ventriculus, quatenus vel per *πρωτοπαθήσων* in dicto affectu laborent, dum nimirum officio suo non ritè funguntur, & loco succi boni atque alibilis impurum multisque tartareis ac heterogeneis partibus scatentes humores generant, qui postmodum in ambitum cutis effusi, lividum, gilvum alteriusve qualitatis colores, prout nimirum humores, à quibus descendunt, uti suprâ demonstratum est, se habent, efficiunt: vel quatenus per *δευτεροπαθήσων* illa afficiuntur, h. e. quando vasa uterina p. n. obstructa vitiosos humores non excernunt, verum illud vitium ad totum corpus transmittendo totam massam sanguineam deturbant, corporis calorem suffocant ac opprimunt, undè haut rarò humores putredinem acquirunt, febresque oriuntur, jure merito originali hujus mali subjecto esse annumeranda.

ADÆQUATUM ET MINUS PRINCIPALE
Subjectum, totius corporis habitum esse adstruimus: cum primis autem iis in partibus, quæ aut præ tenui cutis conopéo vestitæ, cujusmodi sunt facies & oris labia, aut quæ insigni quâdam albedine sunt præditæ, quarumque delicatulæ formarum cultores imprimis curam habent, ut in collo, manibus ac abdomine scædus ac detestabilis observatur color: ubi etiam de interioribus musculosis, aut peculiari parenchymate præditis partibus, num etiam illæ morbi hujus labem sentiant? hîc quæsitum, brevibus respondemus affirmando, cum parium par sit habenda ratio.

Hîc cum de subjecto virginum *χλωρόσεως* sermo sit, tribus tantum verbis hanc quæstionem inferere allubuit; utrum nimirum etiam viri juvenes casti, pudici ac venerem nondum experti propter diu retentum semen huic malo, colorum scilicet defœdationi sint subjecti? sæpissimè enim videmus illos ipsos quoque pallidò, gilvò ac mustelinò, qualem plerique Judæi habent, ceu notat *ὁ μακαρίτης ἀσής* D. D. *Mæbius*. Inst. libr. III. part.

I. Sect. II. cap. colore incedere. Hujus quæstionis autor est *Zacutus Lusitanus lib. II. medicor. princip. histor. cap. 47.* ubi etiam suam exprimit sententiam. Quandoquæ, inquit, in viris ob retentum semen conspicitur aliquid hystericis simile, patiuntur enim anxietudines, vomitus, mœstitiâ, depravatas coctiones, totius corporis algorem, quæ omnia sponte cessant, si ad pristinam sanitatem perducantur. Nos ut nostram declaremus mentem, asserimus, fœdos illos in viris colores neutiquam à retento semine, nisi illud p. n. sit corruptum & virulentiâ quâdam, uti in lue gallicâ accidit, affectum, oriri posse, quod tamen ad tringinta, imò nonnunquam plures annos sine excretionem retineatur, tantum tamen abest, ut corpus benè aliàs constitutum ac coloratum vitiare, pravòquæ aliquò colore tingere queat, quin potius, uti omnibus, qui primis saltem labris medicinam degustarunt, cognitum, tanquam peculiari ac animosiori pollens spiritu, magis magisque illud perficiat: colores intereà illorum deteriores ac pallidos aliis diuturnis morbis, qui imprimis literatis, maximè ubi studium & vigiliæ accedunt, familiares sunt, ceu affectio hypochondriaca, scorbutus & scabies est, item quibus hæmorrhoidum excretio vel p. n. obstruitur, aut inordinatè fluit, adscribimus: quod nonnulli regerunt, amatores præ reliquis hisce affici coloribus, ad id respondemus, hoc non à seminis retentione, sed animi ex infano illo amore proficiscente perturbatione, ortum ducere, cum amor animum extrahat, corpus consumat & ad extremam ducat maciem.

CAPUT V.

causam immediatam, seu proximam, & mediatas proximiores considerat.

Eμοὶ δοκέει δεχθῆ μὴ ἐν εἰς ἓν μίαν εἶ) τὸ σῶμα, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως δεχθῆ ἢ πάντα τελευτῆ. κύκλον γὰρ γραφέν-
 τὸ δεχθῆ ἐχέουσα. καὶ τῶν νοσημάτων ὅτι πάντες ὁμοίως
 τὸ σῶμα. *Nullum, meâ quidem opinione, corporis est prin-
 cipium, sed omnes partes ex æquo ἢ principium ἢ finis esse videntur.*

Descripto namquè circulo, principium non invenitur, eademquè ratio membrorum in toto corpore, verba sunt communis nostri præceptoris Magni Hippocratis, lib. *Ἐν τόπων τῶν καὶ ἀνθρώπων*, quæ de involutis morborum causis, de quibus sæpissimè dubitant medici practici, an his, an illis partibus sint tribuendæ, ante laudatus Medicus Parisiensis Guilielmus Ballonius cit. libr. intelligenda proponit. Certum quidem est, nostrum, quem hic describendum suscepimus, affectum unà cum gravissimorum, eorumquè variorum symptomatum syndrome superficietenus saltim consideranti, quænam vera ac efficiens horum omnium causa sit, haud facilè apparebit; ex communi tamen rerum perspicientia, consideratâ insimul ætate, quâ plerumq; virgines deturpantur, aliisque adhibitis circumstantiis in veram causarum cognitionem trahimur.

CAUSA principalis seu efficiens, IMMEDIATA quoque à medicis dicta, in definitione ponitur imminuta ac depravata corporis nutritio, quippe cùm ad humorum colorem, carnis etiam color mutetur, sicuti cum Hippocr. in loco suprâ allegato pluribus testatur Excellentissimus Job. Theodorus Schenckius Med. Doct. & in almâ hac Salanâ Profess. publ. famigeratissimus, Præceptor atque Patronus meus plusquam Parentum honore afficiendus, in *histor. general. de hum. corp. humor. cap. VI.* carnosæ verò partes, ut & reliquæ omnes à sanguinis massâ, quæ ratione distinctarum partium conservandarum, cùm aliæ sint siccæ, humidæ, frigidæ, vel calidæ, distinctis etiam ac heterogeneis constat partibus, nutrimentum hauriunt, cui quæso causarum alii virginum discolorationem vitiosumque habitum melius adscriberemus, quàm imminutæ ac nonnunquam depravatæ corporis nutritioni. Imminuitur verò illa, quando ob *αἱματώσεως* vitium sanguis crudus ac impurus generatur, qui deinceps impeditâ illa triplici actione, *πρὸς τὴν ἀπορροήν, πρὸς τὴν ἀπορροήν καὶ ὁμοιωσίν*, appositione, agglutinatione, ac assimilatione, quâ Galenus libr. 1. de facult. nat. cap. 10. omnem nutritionis modum perfici docet, partibus non ritè adhæret, unde haut rarò cum foedâ coloratione virginum corpora sensim sensimquè exsiccantur atq; contabescunt,

Depravatæ autem nutritionis in virgineo hoc malo itidem autor sanguis, quatenus ob coctionis defectum à debitâ crasi, & motu æquabili variè pervertitur, evaditq; modò aquosus & frigidus, modò acris & falsus, modò acidus & austerus, aut alia ratione degener, ac interdum stagnationibus, quandoquè etiam immodicis effervescentiis fit obnoxius; quare virginum corpora unà cum coloris vividi ac floridi in pallidum, lividum, plumbeum ac subviridem mutatione, mollia, laxa & subtumida redduntur, cùm iterum monente *Excellentissimo Dn. Joh. Theodoro Schenckio, sect. I. part. IV. cap. 2. schol. part. 2. succis tam bonis, quam malis augeri corporis habitum, concedentibus modò illud carniū cavernulis, per se satis clarum sit*; palpebræ etiam oculorum & facies inflantur, pedesquè intumescunt: quid? quod scabiem, aut deteriorem aliquam cutis exulcerationem nonnunquam conjunctam esse comperimus. De his plura videantur, quæ apprimè docet *Thomas Willis, in tractatu de febris cap. 1.*

CHIMICI, quos inter maximè eminent Hermeticorum antesignanus *Paracelsus*, magnus ille medicinæ Reparator, penè dixerim Depravator, *Johan. Baptista van Helmont*, & ejus assecla *Franciscus Oswald Grembs*, ad ARCHEUM suum, quem omnium actionum autorem esse arbitrantur, hinc recurrunt: hujus Archei enim imbecillitatem pro effectrice hujus labis causâ habent: quamprimùm, scriptitant, partes vitali suo balsamo, emphyto, calore & nectare illo cœlesti defraudantur, tunc lerna hæc malorum, & centena mala oriuntur. Quæ chemicorum hac in parte sententia, modò quid per heroem illum, Archæum intellectum velint, ritè explicetur, nobis non contraria. Archeum autem comparant calido nostro innato, animæ ad omnes actiones expediendas proximo instrumento; hoc ubi deficit, aut debile redditur, actiones illæ impediuntur, & mala sequitur nutritio; undè parum refert, sive ad facultates læsas, sive ad calidi innati caritatem & penuriam recurramus. Hæc de causâ immediatâ proximâ, nunc ad mediatas propinquiores nos conferamus.

Biliosi, pituitosi ac melancholici humores, prout hu-

jus vel istius partis vitio, aut obstructione in corpore p. n. abundant, sanguinique admixti illum vel adurunt, vel p. n. tingunt, sicuti in superioribus omnis cruditatis impuritatisque unicè autores fuere proclamati, ita etiam iisdem inter medietas proximiores affectus hujus causas primum decernimus locum, quia manifestè horum præternaturalem διαίτην discolor ille virginum habitus, ratione hujus, vel istius copia peccantis vel pallidus, lividus aut niger nobis præbet.

Serum, pars aliàs sanguinis maximè utilis, quatenus nimirum illum à putredine præservat, ab incendio vindicat, partes humectat, humorique tam salivali, quam fermentitio materiam subministrat, quomodo vel intemperie frigidâ ac humidâ delinquendo, vel copiâ luxuriando, virginibus cachexiam introducat, consulenda est *Excellentissimi Præceptoris nostri Job. Theodori Schenckii historiâ de sero sangu. cap. 6. p. 51.* Virgo nobilis, cujus in præfatione hujus dissertationis mentionem fecimus, propter serosam ac phlegmaticam corporis constitutionem, tantam abdominis pedumque intumescenciam contraxerat, ut tumor vestes ipsius, quibus vix ante semestrem spatium eleganter compactis induta incedebat, spithamæ longitudinem superaverit, adeò ut haut injuria primùm adspicienti hydropica visa fuerit.

Vasorum uteri præternaturalis obstructio, utut alias ad tertiam causarum mediatarum classem, quæ *præternaturales* dicuntur, sit referenda, à nobis tamen. cum in nostro hoc affectu primarius quasi & inseparabilis sit affecla, meritò hic accersitur. Τῆσι γυναιξὶ ὑπερὴ ἀγαθὴ μὲν ἐς κατάρσιν καὶ τόκον, ἔυμφορὴ ἢ νύσων μορβίων τὲ καὶ κακῶν: mulieribus uterus ad purgationem & partum bonus est, sed morborum infinitorum malorumque acervum congerit, rectè inquit Aretæus, 1. 2. χερνίων cap. 11. & Philosophorum princeps Aristoteles 2. περὶ ζώων ἁρέσεως cap. 4. de menstruo albo minus, & rubro magis perfectè cocto, hæc subjungit: μελεγεῖσθαι μὲν ἐν ἀμφοτέρων αὐτῶν αἰ δὲ ποιεῖται τῶν περιττωμάτων τὰ σώματα σώζονται, ἀπὲρ γιγνομένης κατάρσεως τῶν περιττωμάτων, ἀπὲρ νοσεῖν αἴτια τοῖς σώμασι. μὴ γιγνομένων ἢ ἢ πλειόνων γιγνομένων βλάβη. ποιεῖ γὰρ ἢ νύσος, ἢ σωμάτων κατάρσεις.

Servat

Servat corpora integra excrementorum hic secessus, cum modicè fit, utpote cum ab excrementis vindicentur, quæ causæ corporibus sunt, ut egrotent: Sed si vel non fit, vel immodicè fit, damnum evenit. Aut enim morbi oriuntur, aut corpus emarcescit & extenuatur.

Adest autem interdum totalis menstrui fluxûs abolitio, & tunc affectus gravior, magis diuturnus ac curatu difficilior redditur: interdum verò fluxus tantùm est imminutus, quapropter etiam morbus paulisper remissior existit: utraqûe exempla recitat *Augustinus Thonnerus, Gymnasi Ulmensis quondam Director clarissimus observ. med. lib. 3. observ. 20. & seq.* Causæ verò obstructionis quænam sint, partim ex cap. seq. ubi de remotioribus morbi causis, partim etiam ex aliorum Practicorum libris, benevolus lector venabitur; hoc saltem in fine hujus annexo, quod non sine jucunditate perlegi in tractatu acutissimi *Profess. Oxoniensis cap. 15. de febribus*; nimirum fermentum illud in utero virginum contentum, quò sanguinis massa imbuta novam *παραγωγὴν* atque vigorem concipit, ut lege naturæ statis periodis turgescantiam & sanguinis superflui excretionem percuret, à crudis, lentis ac viscosis sanguinis partibus obrui atquè corrumpi.

CAPUT VI

causas mediatas remotiores, ex rerum naturalium, nonnaturalium, ac præternaturalium fonte recenset.

HActenus è numero causarum iis consideratis, quæ immediata seu proxima, & mediata propinquiores audiunt, nunc etiam ad alterum causarum genus, ex rerum naturalium, nonnaturalium & præternaturalium penu quæ desumuntur, ut descendamus, methodi ratio postulat.

Inter NATURALES CAUSAS principem obtinet locum TEMPERAMENTUM totius corporis frigidum & humidum, phlegmaticum aliàs seu pituitosum dictum, quod pro generandis crudis ac viscosis humoribus aptissimum est, quoquè fœmineum genus laxas habens carnes, uti *Pergamenus* inquit, utpluri-

ut plurimum pollet. Et licet nonnunquam pars aliqua corporis sit calida, v. g. jecur calidum, ventriculò frigidò existente; tantum tamen abest, ut per hanc viscerum ἀντιπρᾶξία sanguinis coctio promoveatur, ut potius malorum omnium fax ac tuba existat.

DE SEXU, cuius scilicet affectus hic primario competat, ut pluribus disputetur, non est necesse, cum vel prima hujus discursus linea omnem dirimat litem: virgines imprimis sunt viro maturæ, quibus justissimus vindex Deus ob peccata hocce imponit cruciatus: post has verò viduis & maritalis sterilibus, maximè pulcrioribus *Rodericus à Castro Lusitanus* tribuit.

Quid verò causæ sit, quod rariùs deformiores, frequentius autem pulciores virgines hoc malo corripiantur? si quis quærat, illi cum *Sennerto lib. IV. med. pract. part. II. sect. 3. cap. 2.* & *Roderico Castrensi lib. II. de morb. mul. cap. 5.* respondendum esse videtur, quod, tametsi deformiores, quarum constitutioni sanguis crassior minus nocet, ex ejusmodi assumtis sanguinis crassioris naturæ respondentibus, aliquam molestiam persentiscant, non tamen semper corripiantur; quia alimentum alio simile usurpant: pulciores contra jucundo ac florido sanguine saturatæ ex assumtis naturæ jucundi sanguinis familiaribus, amabilem quidem, sed periculò plenam corporis adipiscuntur διαίτην, adeò ut paululum liberalius si indulgeant genio, infinitis exponantur ægri tudinibus, quoniam partes benè temperatæ bonum sanguinem, quantum quidem ad nutritionem opus erat, ad se trahunt, reliquum verò rejiciunt, qui successu temporis putrefactus totum corpus coinquinat: quin imò facilius quoquè color ex humore pituitoso in corpore aliàs candido apparet, quàm in fusco & nigro.

Quæstioni, quam hic nonnulli de viris, num & illi etiam hisce colorum defædationibus obnoxii sint, nos superius cap. 4. quantum instituti ratio postulat, satisfecisse arbitramur, quæ etiam ibidem haurienda sunt.

ÆTAS conveniens, cujusmodi in virginibus annus pubertatis est, suum addit symbolum. Id optimè delineavit

sacra

sacra medicine conditor Hippocrates locò ante citato ; & sæpè laudatus Guilielmus Ballonius libr. de virginum & mulierum morb. in virginibus adultioribus minoribusque, sive menses eruperint, sive jam erupturi sint, præsertim quando aliquarum voluptatum illecebris iretiuntur, viriditatis florem in facie discuti ac arefcere, contrà verò pallore illas affici, expressis docet.

Nec leve prætereà adjuvmentum afferunt CAUSÆ, quæ defumuntur è RERUM NON NATURALIUM numero.

Hic agmen ducit AER, qui cùm est justo frigidior, humidior, aut pluviosus, non modò excessûs sui notam internis visceribus, præsertim si naturalis viscerum temperies symbola reperiatur, imprimit, verùm etiam haut rarò in iis, quæ eò tempore, quò catamenia fluunt, pravæ aëris constitutioni sese committunt, omnem menstrui sanguinis purgationem supprimit. Hujus exemplum refert *Philippus Grülingius medicus Stolbergensis, centur. III. curat. obs. 12.* Quoniam verò, tempora anni quoque in excitandis mutandisque morbis sunt consideranda, notante Hippocrate *sect. III. aph. 1. & 19. αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα πικτασι νοσήματα, ἢ ἐν τῆσιν ὡρησιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος; tempestatum anni mutationes potissimum morbos pariunt, & in ipsius anni tempestatibus magnæ mutationes frigoris & caloris; nos in primis brumam ac autumnale tempus, quò venti fremunt, pluvia, ac nix omnia tegunt, ac humectant, ad producendum hunc affectum credimus esse commodissimum. Accedit etiam, quòd tunc temporis horarii fructus omnis generis sint maturi, & in copiâ ingerantur, undè cruditates coacervatæ totum corpus ad malum disponunt habitum.*

MOTUS corporis moderatus, ut verum caloris nostri existit fomentum, & redundantium fuliginosarum superfluitatum, quatenus illas per corporis poros ac meatus propellit ac dissipat, aptum est remedium; sin intermissus fuerit, & delicatulae virgines sedentariæ vitæ operam dantes totos dies plumulis affixæ, nendo, fila trahendo, similibusque negotiis, otium magis quæ sapiunt, consumant, patientes huic malo

foros aperiri, quis est qui inficias iverit: ignavia siquidem, ut in proverbio est, corpus hebetat, labor firmat: undè etiam rusticorum filiae virgines ob quotidianos labores motusque, quantum urbanis, otiosis voluptatibus, fenestrarumque valvulis addictis, integrâ sanitate antecellant, quotidiana loquitur experientia; cum illarum facies rariùs expallescat, corpus nocturnarò sudet, os salivâ non scateat, nec nares aut naturalium oræ humore madeant, quæ omnia in oppidis mollissimo cultu viventibus propria quasi sunt. Interea autem, hæc dum dicimus minimè probamus perversum illum chorearum de nocte in noctem, & interdum statim à pastu institutum motum, cum itidem multas incommoditates accersere valet: agitantur siquidem saltando corpora, spirituosæ partes dissipantur, multaque introducitur cacochymia.

CIBI & POTUS PRAVITAS, quantum affectui huic semini suppeditet, nemo ex plebejis etiam erit, qui ignoret; præter enim id, quod plurimæ virginum (res est maximè deploranda, & peccant ejusmodi imprudentes non solum in propriam valetudinem, verùm etiam in ipsum rerum Conditorem DEUM, cujus sapientiam vituperant, uti *Sennertus cit. de virg. morb. loc. increpat.*) pro florido & rubicundo colore, quem rusticum esse perhibent, ut palleant, & amatoribus, quod stolidè sibi imaginantur, magis placeant, jugumque virginale quantò ad deponendum desiderio ducantur, palàm efficiant, rebus noxiis adque nutriendum ineptis fruuntur, dum scilicet acetum bibunt, triticum crudum, aut alia frumenta cruda, cretam, terram, calcem & similia comedunt; aliò etiam modò cibum & potum, quantitate, qualitate, aut utendi modo peccantem ingerendo bonæ victûs rationis limites transgrediuntur.

NIMIA COPIA assumptus cibus fermentum ventriculi obruit & labefaciat, omnium cruditatum & obstructionum, excrementorumque variorum mater & scaturigo. *Ὅκως ἀν τρεφῆν ὠρῶν φύσιν πλείων ἐσέλθη, τῆτο νόσον ποιεῖ: ubi copiosior præter naturam cibus ingestus fuerit, id morbum creat: καὶ γὰρ αἱ πληρώσεις αἱ ἐς τὸ ἕξατον ἀφίγμενάαι χαλεπαί: siquidem ad extremum perductæ plenitudines graves sunt: divinus Senex I. aph. 4. § II. aph. 17.*

QUALITATUM ratione hic accusantur omnia alimenta succi crassioris, ut imprimis fructus fugaces, legumina, lacticia, item cibi & potus adstringentes, acerbi & acidi, quibus cum crebro sese delicatulae virgines invitent, sanguinem pituitosum contrahunt, ductus & venarum oscula oppilant & coarctant, undè non potest non hydra hæc malorum lernæa introduci, præprimis, si tempore menstruæ purgationis ejusmodi ingurgitantur. Sic à lacte crebrius & copiosius assumpto chlorosin & obstructions uteri contumacissimas exortas fuisse scribit *fidelissimus quondam Præceptor Godofredus Mæbius vñ év άγίους epitom. inst. libr. IV. part. II. cap. I.* Horum etiam à parte stant alimenta omnia calidiora & sicciora, sive alimentosa, sive medicamentosa largâ manu sumta, ut sunt v.g. aromata, piper & ejusmodi alia, tum quòd partium, imprimis verò epatis substantiam valdè exsiccent, tum quòd haut raro calidam ipsis concilient intemperiem. Vina crassa & austera, cerevisiæ recentes, nec defecatae, acetum & alia acida haut post principia suo auxilio hic stare solent. Ebrietas omnium malorum fax & tuba, ut vitium in omni sexu summè detestandum, sic inprimis udis virginibus summæ cedit ignominia, & nisi immaturo funere ad ipsam urnam istas ducat, certissimam tamen sanitatis perniciem ipsis accelerabit.

INORDINATA quoque cibi assumptio, & perversus utendi modus plurima accersere solet mala, inprimis si novi cibi, priore nondum digesto, ingerantur, aut illi nimiâ varietate in qualitatibus planè non conveniente assumantur. Exempla earum, quæ ob inordinatam victus rationem colorum defœdatione pœnam luerunt, in practitorum libris hinc inde plurima prostant. Videantur hac de re *Roderici à Fonseca, cap. de febre alba p. m. 58. & Balthasaris Timæi von Guldenslee Med. Elect. Brandenb. libr. 4. de chlorosi pag. m. 214. consultationes.*

Hic non possum non, quin unicò saltim verbò mercurium, quò virginum nonnullæ, externæ suæ formæ gens admodum studiosa, in consarciendis faciei fucis temerariè utuntur, reprehendam, quippe horum mercurialium unguentorum, extremis licet admoveantur membris, vis tanta est, tamque per-

tinax & maligna, ut omnes partes principes coinquinet, cachexiam, hydropem totiusque corporis foedum, tumidum plumbeoque perquam similem introducat colorem. Ab hujus ergo pernicioso usu, ut unguentariae hujuscemodi virgines ac mulieres sedulo sibi caveant, cum *Jacuto Lusitano*, qui venenatos inde protuberantes fructus prolixius recenset, *lib. 1. de medicor. princip. histor. quest. 10.* fideles sumus autores suasoresque.

SOMNUS & VIGILIAE, utraque modum excedentia, cum ex *Hippocratis decreto*, 2. *aph. 3.* sint malum, hic ἀσύμβολα non accedunt. Immoderatus somnus nativum corporis calorem hebetando diversimode cruditates inducit, ac ingentem excrementorum copiam in utero coacervat: abruptus vero, spiritus exhaurit, omnesque corporis coctiones impedit.

In hanc classem referuntur etiam EXCERNENDORUM RETENTIONES, ac RETINENDORUM EXCRETIONES. Fluxus menstrui purgatio intercepta quantum malum hoc augeat superiori capite satis demonstratum. Aliae quoque evacuationes, vel per venesectionem vel per purgationem consueto tempore institutae, si intermittantur, aut illae, quae nonnunquam naturam sponte fiunt, ut sunt narium haemorrhagiae, & in nonnullis haemorrhoidum fluxus, aut sensiles vel insensiles corporis transpirationes intempestive supprimantur, adjutrices quoque porrigunt manus. Venus in maritatis vel ob viri impotentiam, vel aliam causam non exulta, in illis quoque depravatae hujus discolorationis autor est. Alvina excrementa, si ea legitimo tempore non exterminantur, tetros foetidosque de se spargunt vapores, unde sanguinis purpura deperditur.

Agmen tandem rerum non naturalium claudunt ANIMI PATHEMATATA. Irrequietae animi passiones, & illicitae ad veneris lusum voluptates, hujus sobolis benevola mater. Inde vel ex *Hippocratis effato*, *libr. superius citato* ὡς ἐκ τῆς ἐπιθυμίας, illa ferè semper hujus mali causa sunt, qua ratione etiam haut raro insanus amor, uterique furor jungatur, Sic *Johannes Langius. lib. 1. epist. 21.* mentionem facit cujusdam virginis viro jam

jam maturæ, quæ ob anxie desideratas nuptias in hanc incidit corporis defœdationem. Et sæpissimè *laudatus Parisiensium medicus Guilielmus Ballonius, libr. de virg. morb.* sequentia memoratu non indigna scribit: In vico sancti Antonii quædam virgo viro matura annisque plena præ fœdis coloribus mirè languelcebat: incredibilibus symptomatibus hæc, præsertim oppressione, hystericaque suffocatione detinebatur: Et huic virgini os uteri totaque vulva adeò hiabat, ut vix quisquam credere possit, quo medici colligebant, præcipuam mali causam in veneris appetitione consistere; & naturam isto uteri hiatu satis indicare, quodnam tam longi mali remedium aptum futurum esset. *Hæc Ballonius.* Cæteras quoque animi passiones, ut sunt ira, terror, mœstitia, gaudium &c. non excludendæ, cum ex his, quatenus excedunt, mali hujus radix facile protuberare potest.

His sub finem etiam annectere placuit horrendas quarundam virginum imprecationes, quibus, nescio quò genio ductæ, ob levem forsitan, quam inde sentiunt, molestiam, menstruum fluxum diris devovent, & in hanc providam ac prudentem naturæ ordinationem, quâ sine vel ipsæ non existerent, vel vitam mille calamitatibus plenam ducerent, graviter debacchantur; unde etiam illæ justis postea mulctantur pœnis, adeò ut in contumacissimas & vix referandas mensium suppressiones, aliaque gravissima inde promanantia symptomata incidant, & haut rarò culpam præproperâ morte expiare necessum habeant, cujus crudele admodum exemplum, quando ex indignatione virgo quædam menstruas hæc purgationes horrendum in modum devoverat, posteaquè in truculentam hujus morbi labem inciderat, nobis aliquando in praxi occurrit.

Res NONNATURALES excipiunt PRÆTERNATURALES, quæ imprimis sunt viscerum alimentorum coctioni & depurationi dicatorum intemperies frigida & humida, uterus quoque frigidior validæ item horum viscerum obstructions, & ex his promanantes notissimi illi affectus, malum hypochondriacum, melancholia hypochondriaca, quibus etiam adnu-

meramus febrim quartanam ; hepatis etiam tumor, prout de cachexiâ in genere *Lazarus Riverius cent. 1. observ. 68.* attestatur, in nostro hoc affectu non minorem præbet ansam, mensium quoque suppressio, qua de cùm antecedente capite prolixius egerimus, hic repetere illam superfedemus. Et tantum de causis mediatis remotioribus.

CAPUT VII

morbi differentias addit.

Absolutâ hætenus causarum historiâ ad DIFFERENTIAS ut nos convertamus, recepta exigit practicum methodus. Ex dictis autem innotescunt sequentes :

I. GENERIS ratione, Chlorosis alia est intensior cum majori coloris defœdatione, gravissimis & multis stipata symptomatibus ; alia verò remissior, ubi à naturali corporis nitore vix sensibilis datur recessus, & symptomata etiam sunt mitiora, neque tam ingens horum syndrome occurrit: hæc à sanguine nondum ad ἀκμήν perductō ; illa verò à vitiosorum humorum invicem commixtorum corruptelâ oritur. Sic etiam alia dici potest recens, seu in fieri, alia verò inveterata, seu facta, & confirmata.

II. SUBJECTI ratione dicitur vel universalis, vel particularis. UNIVERSALIS nuncupatur, quando totius corporis habitum cum omnibus sanguinis coctioni & depurationi dicatis partibus occupat ; PARTICULARIS, quæ unam saltem principem corporis partem obsidet.

III. CAUSARUM ratione, oritur alia ab errore diætæ, alia à viscerum imtemperie, ex illorum obstructionibus alia, aut evacuationibus suppressis. Quot enim dantur causæ à quibus malum hoc dependet, tot etiam numerari possunt differentiæ, quas omnes, cùm superiori capiti prolixius illas attigerimus, hic ad nauseam repetere, esset crambem bis coctam recoquere.

CAPUT VIII

*doctrinam signorum diagnosticorum cum
distinctivis exhibet.*

Dagnosticata signa, juxta illud ὁ ἀεὶσα γῶς, ἀεὶσα Ἰε-
εγπῆυδ, & Galenum libr. πῆ ἰατρῆ de medico, μόνος
δὲ ἀνὸ τῶν οὐμείων ἔμπειρος εἰκότως Ἰππυκρῆν, qui
*signorum cognitionem habuerit, is solus ritè curationem
aggredietur*, summè necessaria sunt, per illorum quippe ob-
servationem prudens & solers medicus à stolidò discernitur
empiricò, fallaci analogismi fulcrò nixò. Sed hìc optan-
dum, ut eàdem sagacitate, quâ Galenus l. 5. de loc. aff. c. 7.
in dignoscenda affectuum sede ex solo colore usus est, pol-
leamus, ut sceditate faciei inspectâ, statim de hepatis, lienis,
uteri aut mesenterii vitiò nobis, constaret: nec enim perpe-
tuæ sunt veritatis, quæ ex solâ cutis coloris inspectione de-
promuntur signa, cùm in aliis quoque affectibus, uti partim
ex superioribus, partim ex subsequentibus patebit, gratiofus
corporis color in scedum ac pallidum degenerare soleat.
Taceo, quòd sæpissimè ægrotantes præ intempestivò pudore
in enumerandis iis, quæ medico ad faciliorem feliciorèque
curationem scitu necessaria sunt, obmutescant, vel haut rarò
præter urinam medicis nihil offeratur: quò verò in casu non
ad proletariam, sed quæ arti conveniens est, conjecturam
confugiendum est.

SIGNA igitur PATHOGNOMONICA in hoc affectu ra-
tione GENERIS sunt; *color totius corporis pallidus, lividus, sub-
viridis ac plumbeus*; humores enim crudi, pituitosi ac serosi im-
primis hìc peccant, qui postmodum ad peripheriam corporis
delati toti corpori colorem hunc inducunt, uti suprâ hoc fuit
annotatum, & quoniam ob ingentem viscerum discrasiam va-
rii invicem humores sunt commixti, accidit, ut color ille mo-
dò subflavus, modò virescens aut plumbeus appareat: *facies tu-
met, oculorum palpebrae sunt molles & inflatae*, ob sanguinem fla-
tuo-

tuosum multisque serofitatibus refertum, quem genæ ac palpebræ, cum per se laxæ ac flaccidæ sunt, instar spongiæ facile imbibunt; *crura & pedes*, imprimis circa malleolos, *intumescunt*, humorum pituitosorum, ac serosorum colluvie tanquam ad partes illas decliviores, devolutâ.

Adfunt quoque prætereà COMMUNIA SIGNA, *actiones lasas, excreta & retenta*, ut & *qualitates mutatas* quæ concernunt: prodeunt enim hinc, tanquam ex equo Trojanô varia symptomatum agmina, quorum potissima, postquam etiam superius *ex Hippocrate, lib. τῆς παρρησίας* fuere fuerunt proposita, nos brevitati studentes usitatô ordine paucis recensebimus.

Actiones lasas diversarum facultatum respiciunt appetitus prostratus, vel p. n. auctus depravatusque, vomitus, ardor & inflatio hypochondriorum, cardialgia, arteriarum pulsus parvus ac frequens, respirationis difficultas, imprimis si vehementer moveantur, aut acclivia & altiora loca conscendant agræ, cordis palpitatio, syncope, febres inordinatæ, seu erraticæ, dolor capitis gravativus, vertigo, melancholia, convulsiones epilepticæ, paralysis, omnis generis inflammationes internæ, tumor, seu scirrhus epatis vel lienis, aliæque plura symptomata; cum ferè nullus inveniatur morbus, qui huic malo sese non associari amet, quæ tamen omnia non in omnibus semper apparent, sed pleraque in plurimis, & omnia in quibusdam.

Τὰ ἐκκρινόμενα καὶ ἐπεχόμενα, Excreta & Retenta laterbras hujus mali optimè patefaciunt. Urina tenuis in puellis viromaturis plerumque chlorosin indicat, ut monet *Excellentiss. Dn. Godofredus Mæbius b. m. epitom. instit. l. III. part. I. sect. 3. cap. 4.* Pauca si reddatur urina, signum est serum illud in habitu corporis detineri, quod postmodum totius, aut partium intumescencias, fœdum faciei colorem, variaque vitia cutanea profert: *Idem cit. loc.* Menstrua sive penitus suppressa, vel aliquô modô diminuta, infallibile hujus morbi argumentum sunt: accedit nonnunquam alvi adstrictio.

Hic interrogati, an presentia lactis in virginum mammis,
quam

quam nonnulli pro indicio amissæ virginitatis defendunt, certum
huic affectui signum tribunt? rem innixi auctoritate Magni Hip-
pocratis 5. aph. 39. & observationibus tot clarissimorum medico-
rum affirmamus, dicentes, quòd si in virgine alia furtivæ ve-
neris suspicio desit, tunc etiam, cæteris paribus, hoc pro Chlo-
roseos signò esse habendum; non obstante, quod lacteus ille
humor non perfectum lac, sed sui generis sit nominandus: per-
versò enim ab obstructionibus naturæ cursu, haut mirum est,
si sanguis, qui per uterum excerni debebat, ad spongiosas
mammas traducatur. Videantur *Alex. Benedictus, lib. 3. anat.*
cap. 4. Amat. Lusitanus cent. 2. curat. 21. & cent. 7. observ. 48. & alii.

Qualitatum mutatarum ratione coloris superius mentio-
nem fecimus; intolerabilis quoque interdum ejusmodi disco-
lores virgines comitatur fætor, adeò ut ingratisimum amato-
ribus sit illarum consortium; quæ graveolentia certè sangui-
nis menstrui putrefacti & corrupti retentioni unicè est adscri-
benda. Huc etiam referimus mammaram mollitiem ac flacci-
ditatem, quæ, licet nonnunquam à nimia & crebra earum con-
tractatione & complosione oriatur; maximè tamen mensium
retentio humorem flatulentum & flaccidum suppeditans causa
existit. Æquum quidem fuisset singulorum accidentium ra-
tionem addidisse, quomodo ex dicto affectu promanare que-
ant; verùm, ne præfixos succinctæ methodi limites nostra trans-
grediatur disertatio, pieraq; etiam ex cruditatibus, excremen-
tisq; redundantibus in massâ sanguineâ provenire facilè intel-
ligantur, hæc, quæ hætenus dicta, sufficiant.

SUBJECTI ratione diagnosis ut necessaria, ita ex pro-
priis, cordis, ventriculi, jecoris, lienis aut uteri læsionibus
illa petenda: intemperiem cordis modò frigidam, à sanguine
crudo & terrestri, vitalem caloris flammam sufflaminante or-
tam, modò calidam, propter humorum putrefactionem parti-
umq; sulphurearum accensionem introductam, pulsus par-
vus ac frequens, febresq; inordinatæ satis declarant: quando
à tumore, aut scirrho viscerum malum oritur, genuina cu-
juscunq; partis affectæ signa aperient: inflammati visceris in-
gens dolor erit indicio: obstructiones in hypochondriis ubi
adsunt

adsunt, inflationes eorundem, & molesta arteriarum circa regionem lienis, aut pancreatis pulsatio advertuntur: mensium suppressio semetipsam ut forex prodit.

CAUSARUM ratione diagnosis etiam perutilis est: quinam autem humores abundant, aut principaliter peccent, ex propriis signis pituitam, vel bilem, melancholiam vel ferum arguentibus, satis erit manifestum; an verò isti à naturali viscerum dispositione generentur, aut præternaturali aut erroribus in victu, item, num catameniorum suppressio diu duraverit, ex artificioso *σοχασμῶ*, & fideli ægrotantium relatione patebit.

SIGNA ΔΙΑΙΠΕΤΙΚΑ, seu DISTINCTIVA, ne similitudine affectuum decipiantur medici, necessaria sunt observanda. Dissidet *virginum pallor* ab *ictēritiâ flavâ*, & *nigrâ*, 1. *ratione generis*; etsi enim in his quoque est coloris universi corporis mutatio; illa tamen deprehenditur discrepantia, quòd, sicuti ibidem vel flavedo, vel nigrities præponderat, ita hîc imprimis pallidus, aut ex virore lividus appareat color. 2. *ratione subjecti*. Ictēri flavi principale subjectum epar, nigri verò lien statuitur: nos præter hasce depurationi sanguinis dicatas partes, reliquas quoque omnes sanguificationi ac chylicationi ancillantes, ut & uterum respectu catameniorum suppressionis, hujus nostri affectûs subjectum posuimus. 3. *ratione causarum*. Regius morbus pro primariâ causâ humorem biliosum, ictērus verò niger melancholicum agnoscit humorem: in deædatione virginum serosi, phlegmatici, nonnunquam quidem cum cæteris misti, loco principis causæ adstant humores. Cæterarum causarum ratione, ut & symptomatum, quomodo differat, ut pluribus declaretur, non est opus, cum res satis sit aperta.

A *melancholiâ hypochondriacâ* discernitur, quòd in hac humorum crassities per adustionem, in *χλωρώσει* verò, ob depravatam chylosin introducatur: adde, quod ibidem ut plurimum macies ac corporis consumptio, hîc verò corporis p. n. intumescencia, rarius propter omne cibi fastidium atrophiam subsequatur.

A suffocatione uterinâ distat, quòd in hâc uterus corruptis, & malignis vaporibus repletus, illos ad vicinas partes mittat eas comprimatur, respirationem offendat, ac horrenda symptomata producat: in chlorosi frequentius obstructions extra uterum in aliis visceribus urgent, & mitiora adsunt accidentia, eaque inter dispncea, non quòd diaphragma ab ascendentibus vaporibus comprimatur, sed quòd illud viscerum repletorum magnitudine, vel gravitate impediatur.

Inter cachexiam simplicem, & virginum defœdationem hoc ponimus discrimen, quòd illa etiam sine mensium suppressione oriri possit; hæc verò nunquam illâ careat, quodque hæc graviora conjuncta habeat symptomata. A reliquis similibus affectibus, observatis nimirum, quæ antecedentibus paginis monuimus, facilis erit determinatio: & quia præprimis hic affectus quædam enumeratorum symptomatum cum imprægnatione communia habeat, & sæpè furtivâ venere usæ injuges, sub hujus mali specie vitium tegant, & à Medico auxilium petant, distinctivis signis hîc opus est, quibus medicus practicus malitiam malitiâ superare valeat; quâ in re consulendi sunt autores medici, quos inter etiam *Rodericus Castrensis Lusitanus libr. 3. de coitu & conceptu cap. 7. p. m. 123.* signa imprægnationis enucleatissimè depinxit.

CAPUT IX

prognosin, morbi longitudinem modumque eventûs explicat.

SALUTIS ET MORTIS prognosticum *Aretæus lib. 1. de caus. & sign. diuturn. morb. cap. ult.* eleganter delineavit, de simplici cachexiâ ita scribens: ἡ καχεξίη ὄσθη δυσσαλθής, ἢ ἡ μήκιστον. καὶ γὰρ πικρῆται χρόνῳ μακρῶ, καὶ ἔδὲ ὅτι μίση τὸ σῶμα τὸ κακίη, καὶ ἔδὲ ὅτι ἀλάγχυνω ἐνὶ ἀλλὰ γὰρ ἀπάντων τρεπὴ ἐς πονηρόν. *Cachexia morbus difficulter sanabilis, & malum longum, longò tempore fit, neq; ab unò corporis vitiò, neque ab uno viscere prodiens, sed omnium in deterius est conversio: quæ verba optimò jure ad nostrum hunc affectum applicare possumus.*

GENERIS ratione quidem, cum corporis coloratio ab humoribus fit, quoad prognosin nihil certi determinandum, verum interim est, quò colores externi sunt deteriores, h. e. ubi ad nigritiem magis defœdatio fuerit progressa, eò pejorem quoque morbi statum denotari, certò indiciò, melancholicum ibi prævalere humorem.

SUBJECTI ratione prognosin clariùs elucet. Affectus est periculò plenus, quando cordis calor, qui vitæ nostræ cynosura est, penitus est destructus; facile enim accidit, ut facultate vitali oppressâ ægra subito moriatur: deinde etiam terrificum ferendum iudicium, quando aut lien, aut epar scirrhosum deprehendatur: metum præterea sinistri iudicii affert ventriculus in actionibus suis valdè turbatus, dum nimirum ad oblata ægræ se non rectè habent, *juxta Hippocratem 2. aph. 33.* aut quando post oblata propter insignem cacochymiam non proficiunt, *2. aph. 8. & 31.* vel demùm omnem cibum, vitalitatis pabulum, averfantur, *2. aph. 32.* patulæ enim exindè hydropi aut tabi aperiuntur fenestræ. Uterus nimis refrigeratus, præsertim ubi accedit mali diuturnitas, nisi sterilitatem ipsam, omnis generis tamen calamitates & pericula, imprægnationis tempore, futuris mulieribus accelerat.

CAUSÆ quò potentiores, eò malum est funestius, gravius faciunt periculum causæ internæ, quàm externæ. Magna salutis spes elucet, quando menstrua statas periodos repetunt, & debita quantitate & qualitate donata progrediuntur. *Lazarus Riverius prax. med. lib. XV. cap. I.*

LONGITUDINEM ET BREVITATEM quod attinet, morbus virgineus, nisi altas egerit radices, si in principiò, brevis est, & nonnunquam in ipsâ herbâ suffocatur, virginesque, solutis videlicet circa uterum obstructionibus, pristino restituntur nitore; quin imò instantes nuptiæ, conjugii candidatis morbum reddunt breviorum, *juxta effatum Hippocratis, libr. sæpius cit. ωβί πνεύματων.* Econtra, ubi malum fuerit neglectum, ac inveteratum, obstructiones pertinaces, & magna contingat nutritionis depravatio, ad salutem spes anceps est, & nonnisi non gò tempore curantur, imprimis quæ provectoris sunt ætatibus,

tis, quasque de contrahendo matrimonio omne deseruit solatium.

DE MODO EVENTUS pauca annectere placet: τὴν ἀρχὴν τῶν ὑδρωπικῶν παθῶν καχεξίαν καλεῖν εἰσήμεθα, ait Aegineta, principium hydropicarum passionum vocare solemus malum habitum. Via Chlorosis ad hydropem est trita: degenerat in leucophlegmatiam, à quâ gradibus saltim differt. Si maligni & corrupti vapores caput petant, ad insaniam & delirium virgines ducunt. Sennertus libr. IV. part. II. sect. 3. cap. 2. Ab obstructionibus, quæ in hepate aut liene sunt, melancholiam, aut icterum flavum, vel nigrum oriri posse scribit Rodericus à Castro lib. 2. cap. 5. de morb. mulier. Atrophia & tabes, magnum ubi adest cibi fastidium, ob defectum partium assimilandarum haud rarò occurrit. Febres longas, scorbutum, omnis generis fœdas cutis exulcerationes, aliaque plurima vitia, ex hóc tanquam mala scaturigine promanare posse, quis est, qui in dubium velit vocare.

CAPUT X

curacionem & methodum medendi secundum indicationes proponit.

HActenus ceu in tabulâ vivis suis coloribus & moribus CHLOROSIN depinximus, proximum nunc est, ut ipsi manum admoveamus; πολλὰ γὰρ ἔδὲ συλλογισμῶν, ἀλλὰ βοηθείης δεῖται τῶν πραγμάτων: pleraque enim non ratiocinatione, sed auxiliò indigent, verba sunt divini Senis libr. πρὸ εὐχρημοσύνης.

CURATIO autem absolvitur secundum methodum receptam suis indicationibus, desumptis à rebus vel præter, vel secundum naturam, suntq; curatoria, preservatoria, quo etiam urgentia symptomata referimus, & vitalis, quæ cuivis medico, si citò, tutò, & jucundè curare velit, examussim sunt observandæ.

CURATORIA contrariis morbum aggreditur, cumque illa cutis δύσχεγία ab humorum qualitate, quantitate & motu peccantium labe, hæc verò à viscerum naturali statu aberran-

tium culpâ, tanquam causâ dependeat, altera indicationum, quæ PRÆSERVATORIA dicitur, & causas morbi respicit, maximè hîc locum habere videtur: Illa autem chlorosi vel præfenti insidiatur, vel futuræ occurrit.

PRÆSENTEM curamus, sanguinem vitiosum pituitâ, bile, serô aut melancholiâ p. n. abundantem præparando, evacuando, mundificando, & à cuie divertendo, ubi ad viscerum intemperiem, aut obstructions simul respiciendum, calida intemperies refrigerantibus, frigida caletacientibus temperanda est: obstructionibus per aperiencia obviam eundum.

FUTURÆ occurritur, si quando prohibeamus, ne humores in corpore contenti vitium contrahant, aut lunares evacuationes consuetæ præter modum supprimantur.

VITALIS partium robur per alimenta ac medicamenta convenientia sartum tectumque conservandum esse suadet.

SYMPTOMATIBUS etiam, si quædam urgent, & causæ naturam induunt, majusque periculum minitantur, sedulò occurrendum, qualia sunt appetitus prostratus, pica, cordis palpitatio, respirationis difficultas, febres erraticæ, & similia. Arma, quibus hostis est debellandus, ex triplici usitato remediorum fonte sunt petenda.

CAPUT XI

*indicata chirurgica, eorumque materiam
in specie subministrat.*

CHIRURGIA imprimis generosum illud auxilium VENÆSECTIONEM suppeditat, quæ in virginum cachexiâ, utrum securè administrari queat, non levis suboritur animi pendentia. Et sanè non desunt rationes, quarum gravitas illius usum in nostro affectu omninò dissvadere videtur: Sanguis, inquit Fabr. Hildanus Chirurgus super omnem laudem positus tract. de tuenda sanitate, thesaurus est vitæ & animæ, nonnisi maximâ urgente necessitate detrahendus: unâ enim cum sanguine spiritus vitalis detrahitur, hinc epatis & omnium partium refrigeratio, viriumque labefactatio sequitur. Virtus à
crudis

crudis succis in hōc affectu exoluta per venæsectionem in extre-
mum incidet malum, à quo nunquam emerget; singulari cum
emphasi monet *Ballonius d. l.* Nulla hic adest plethora, neque
πλεθὸς αἵματός neq; *πλεθὸς δύναμιν*, sed cacochymicis succis omnia
plena; adest totius corporis insignis refrigeratio, certissimum
annonæ caritatis in regnō sanguineō indicium, quæ omnia à
venæsectionis usu nos arcere videntur: ne interea à tot Clarif-
simorum virorum, ipsius usum in morbō virgineō magni æsti-
mantium, sententiã omninò discedamus, præparcam sanguinis
missionem, positis ex mente *Sennerti* aliorumque celebratissi-
morum practicorum certis quibusdam limitibus, hīc quoque
immolabimus, distinguentes inter morbum, quatenus is est vel
recens, vel inveteratus; ibi, cū plenitudo quidem cacochymi-
ca, non verò cacochymia simpliciter dicta adsit, quò vasorum
ac viscerum felicior acceleretur depletio ac referatio, subsisten-
ti massæ sanguineæ liberior concedatur motus & agitatio, & na-
tura à copiis hostilibus liberata liberiùs de grati com meatùs
præparatione spirituumque restauratione corpori prospicere
possit, laudabilem istius usum valdè commendamus: hīc verò
in malō inveteratō, ubi insignis corporis persentitur refrige-
ratio, & crudi potius humores, quàm sanguis, peccant, planè
nullam admittimus, vel si interdum, suatore *Job. Valæo, med.
meth. pag. m. 72.* à medico tentanda, moderatè & per *ἰνυγασίον*,
seu frequentatas repetitiones instituat, interpositis scilicet
medicamentis lenientibus, alterantibus & confortantibus.

Si cum mensium suppressione concurrat plethora caco-
chymica, vena brachii, quæcunque ex patientis commodo esse,
& sepositō curiosō delectu, à chirurgo tangi posse videtur, pri-
mum aperienda, postmodum verò saphenæ incisionem in talō
imperamus.

Quod si vires, aliæque circumstantiæ jam allatæ venæ-
sectionem non permittant, vicaria remedia in usum sunt vo-
canda.

SCARIFICATIONIBUS & CUCURBITULIS, quarum
laudem practicorum nonnulli in hoc affectu ad cælum usque
extollunt, parum fidei tribuit jam nominatus *Job. Valæus de
meth.*

metb. med. pag. 89. quando de iis ita scribit : *he parum operantur, & sanguinem tantum ab uno loco in alium trahunt, seu movent* : nos licet facile admittamus, illas ipsas faburram pravorum humorum eruncare non posse, quin potius sæpè ejusmodi tormentis morbosorum corporum calor viresque magis ad incitas redigantur; omnem tamen cucurbitularum usum simpliciter denegare, inprimis si simul cum aliis, & præmissis præmittendis adhibeantur, communis nostri præceptoris Galeni obstat autoritas, quando in suppressis mensibus felici cum successu inguini & pubi easdem adhibet, *libr. 13. metb. med. cap. 19.*

HIRUDINES, seu sanguisugæ, cruribus, & ubi hæmorrhoidum fluxus p. n. impeditus fuerit, sedalibus vasis applicitæ, non omni destituuntur commodò.

FRICTIONES, quatenus humores vitiosos aliquò modò attenuant & educunt, manibus aut linteis asperis institutæ gravam præstant operam: ubi verò neutiquam probamus fricationem quarundam virginum impudicas ac nefandas titillationes, dum libidinosis manibus, aut instrumentis nefariè ad actum hunc fabricatis retentos humores extra uteri claustra elidere conantur, & sæpius sine maribus fœminæ fieri illicitè intendunt, cujus nefandi sceleris varios apud autores fit mentio; horum tamen verba, ne levioribus ingeniis, & depravatis mentibus fœdissimi sceleris via monstratur, præsertim cum salvò pudore proferri non possint, hîc præterire placet. Gravissimum peccatum est, jure divino & humano graviter puniendum. Videantur *c. 38. Genes. & Julius Clarus l. 5. recept. sentent. §. fornicatio, n. 28.* Cordati plura de hâc materia legere possunt apud *Zacutum Lusitanum, de medicor. princip. histor. lib. 2. hist. 47. Rod. Castrens. lib. 1. de morb. mulier. cap. 15. de gonorrhœa. & Henricum Kornmannum de virginit. virginum statu & jure. cap. 48.*

FONTICULOS cruribus applicandos, cum *Hier. Mercuriali libr. 4. de morb. mulier. c. 1. Job. Varand. lib. 1. de morb. mul. cap. 2.* his verbis probare videtur: Nos, scribit, in mulierculis istis, quibus vix sanguinem mittere licet, nihil constantius observavimus ad exhauriendam cacochymiam, & menses sollicitandos, quàm cauterii in utroque crure admotionem. Fons hic,

hic, ubi vires planè sunt exhaustæ, morbi mineram stillatim educit.

CAPUT XII

ex fonte pharmaceuticò haurit auxilia.

XΑΝΡΩΨΕΩΣ fomes ac principium, uti in antecedentibus dictum fuit, omnis generis humores vitiosi sunt, non modò quantitate & qualitate, verùm etiam motu peccantes, producti à cacochymiâ. Hæc evacuationem, alterationemque directè indicat. Duobus hisce scopis ut satisfaciamus, *lenientia, digestiva, purgantia, vomitoria, diuretica, diaphoretica, alterantia & corroborantia* pharmacia nobis suppeditat.

LENIENTIA, à quibus omnis curatio incipienda, alia per os assumuntur, alia per anum intruduntur. Hujus generis sunt Clysteres suppositoria.

CLYSTERUM usus, ubi malum est inveteratum, viresque summè prostratæ, quatenus ex partibus vicinis humores pravos ad intestina allicere, vias lubricare, crassam ac viscosam materiam incidere, partium frigidam intemperiem aliquantisper mitigare, vasorumque obstructionibus succurrere valent, maximè hîc eminent. Paradigmatis locò fit sequens;

Rx. rad. lil. alb.

bacc. laur.

ireos nostr.

juniper. ā. ʒiij.

alb.

sem. fœnic.

enul. campan. ā. ʒiij.

anis. ā. ʒiʒ.

herb. ʒial.

Coq. in s. q. aq. f. Colat. lbj. adde

matricar.

elect. benedict. laxat.

absinth.

diacartham. ā. ʒj.

fumar. ā. Mj.

ol. aneth.

fl. chamæmeli.

fl. sambuc.

sambuc. ā. Mʒ.

chamem. ā. ʒvj.

ʒ. comm. ʒʒ.

M. F. Clyster.

SUPPOSITORIA etiam locum habent. Usualia in officinis prostant, fortioribus ubi opus, species purgantes addantur.

LENIENTIA per os data delicatulis virgunculis erunt
 grotiora; ut sunt decoct. prun. dulc. passull. mann. cass. recens de-
 soct. tamarind. cum rad. scorzon. & cort. aurant. sirup. rosar. solut.
 de cichor. cum rhabarb. de polypod. epithym. infus. senn. delicatum
 à Prævotiô propositum. Huc etiam pertinent variæ compositio-
 nes pilularum aloëticarum, quales sunt Præ Schröderi, Quer-
 cet. Bontii: item pil. angelic. Francofurt. & Glassiana. Nos sche-
 matis locô paramus sequentes;

Rx. alcës succotr. elect. ḡ. xv. gom. de peru.
 jalap. resinof. ḡ. xij. ammon. depurat. an. ḡ. viij.
 ꝑr. Olat. extract. bryon. ḡ. v.
 Ol. Stis puriss. an. ℥℞. cum essent. Stis liquid. q. s.

F. l. a. pilul. minores D. ad pyxidem. S. Laxierende
 Abend-Pillen/ davon 9. uff 1. mahl.

TEMPUS sumendi Ægineta lib. 7. cap. 4. ante prandium
 & cœnam determinat.

Rx. acidi ꝑr. chalyb. ℥℞. jalap. resin.
 ꝑ. Olat. ℥j. pulv. cachect. Quercet. an. ℥℞.
 M. D. ad Chart. S. lenitiv- conserv. violar.
 Pülverlein auf 1. mal. & sacch. q. l. f. bolus.

Rx. cass. rec. extr. ℥iij. D. S. lenitiv. Bissen auf 1. mal

Rx. ser. lactis ℥iij. Rx. aq. artemis.
 sirup. fl. acac. meliss.
 violar. an. ℥℞. puleg. an. ℥j.
 essent. Stis aperitiv. ℥℞. sirup. de cichor. cum rhab. ℥vi.
 scam. corect. ḡ. iij. aq. cinam. ℥ij.

M. F. potiuncula. D. ad vascul. M. D. ad vascul. S. Laxiers
 S. lenitiv- Träncklein auf 1. mal. Träncklein auf 1. mal.

PRÆPARANTIA & DIGERENTIA, quæ crassos & visci-
 dos humores attenuant, frigiditatē viscerum corrigunt, obstru-
 ctionesque aperiunt, hisce sunt jungenda, quibus semper
 humori peccanti & parti affectæ appropriata sunt addenda.

Quæ

Quæ verò per medicamenta illa specifica in nostrò hòc affectu
sint intelligenda, *Dn. Praeses in dissert. suis chim. dissert. VI. cap. 3.*
apertè docet: Amicus, *inquiens*, Veneri Mars, magnum utero
promittit solatium, eundem viscosò humore sarcinatum expur-
gat, ad febres albas ex menstruorum retentione, vicerumque
obstructione obortas extirpandas, divinum planè est remedi-
um. Hòc etiam præconiò martialia medicamenta ad debellan-
dum hunc hostem mirum in modum extollit *consummatissimus*
Chimiater Lipsiensis D.D. Job. Michaëlis P.P. in dissert. chim. de
ferrò cap. 2. Et sæpius laudatus *D. D. Gothofredus Mæbius in dis-*
sert. de affect. hypochond. pro locò Jenæ habitâ, Mars *inquit,* ma-
crocosmi metallicus, analogiâ microcosmi Marti respondens,
viscerum primæ & secundæ coctioni destinatorum solamen
egregium, sanitatis custos & restaurator nobilissimus. Cum
his reliqui autores practici conveniunt: *Vid. Sennert. Roderic.*
Castrens. Lazar. River. Zacut. Lusit. & alii. Neque hîc exclu-
dimus ☿ rum, aliaque in hâc affectione ab artis nostræ proce-
ribus specificè de prædicata medicamina, quæ partes conforta-
re, & visceribus naturalem suam temperiem restituere valent.
De his autem infra.

Humores pituitosi cùm sint frigidi, humidi, crassi, lenti
ac glutinosi, medicamentis calefacientibus, exsiccantibus,
attenuantibus & detergentibus sunt præparandi. Materia
horum multiplex est, & varia: *Galenici commendant rad. 5.*
aperient. scorzon. polypod. cort. cappar. tamarisc. fraxin. fol.
cetemch. chamedr. scolopendr. capill. ☿ris. cuscut. fumar. co-
chlear. nasturt. flor. borrag. bugloss. violar. centaur. min. sem.
anis. fœnic. & ex hisce sirupos, & varia medicamenta prepara-
ta. Chimici utuntur crem. & crystall. ☿r. ♀. ☉lat. acid. ☿r.
chalyb. ☉cichor. absinth. fumar. meliss. croc. ☿tis aperit. croc.
☿tis sacchar. pulv. cachect. Quercet. essent. fumar. meliss. scolo-
pendr. spir. ☉l. ☉l. ☿tis. ☉. Tinct. ☿ri. Tinct. ☿. essent. ☿. cum
pomis parata &c.

Humoribus aliis alia, mixtis mixta sunt accommodanda,
& quæ suppressa menstrua peculiariter respiciunt, semper ad-
jungenda. Formulæ concinnari possunt variæ.

Rx. croci ꝑ. aperit. ʒiʒ. crem. ꝑ. ʒi. ꝑ. cichor. fraxin. fecul. bryon an. ʒij. M. D. ad scatul. ꝑ. Digestiv-Pulver auff etliche mal.

Rx. conserve borag. rad. cichor. condit. an. ʒʒ. cort. citr. condit. ʒij. croc. ꝑ. aperit. ʒij. sirup. de fumar. q. s. D. ad vascul. ꝑ. digestiv-Zucker auff etliche mal.

Rx. extr. diacarth. ʒij. essent. ꝑ. aperit. ʒi. sirup. de pom. laxat. q. s. M. D. ad vascul. ꝑ. Laxir-und digestiv-Safft-lein auff 1. mal.

Rx. acidi ꝑ. ricalyb. ʒij. ꝑ. fumar. meliss. an. ʒʒ. pulv. rad. bryon. an. ʒij. ꝑ. citri, anis. an. gutt. ij. M. divide in 3. partes æquales. D. ꝑ. digestiv-Pulver iedes auff 1 mal.

Rx. aq. meliss. fumar. an. ʒijij. sarsaparill. ʒij. sirup. aperit. Minderer. ʒiʒ. byzantin. compos. ʒij. croc. ꝑ. saccharin. ʒij. M. D. ad vascul. ꝑ. digestiv-Träncklein auff 2. mal.

Rx. Essent. ꝑ. cū succ. pō. parat. ʒij. fumar. meliss. an. ʒiʒ. Tinct. ꝑ. ʒi. M. D. S. Vermischte Essentz / darvon 27. Tropffen auff 1. mal.

Humoribus ita præparatis PURGANTIA possunt succedere. Augustinus Thonnerus loco supra cit. laudat has pilulas.

Rx. extr. pancbomag. Croll. ʒiʒ. extr. pil. aur. ʒij. cum aq. meliss. f. pil. n. 27. D. ad Chart. ꝑ. Purgier Pillen auff 1. mal.

Rx. pulv. rad. jalap. ʒʒ. agar. trochisc. ʒij. scam. rosat. ḡ. v. ꝑ. ꝑ. lat. ḡ. xij. cum conserv. ꝑ. sirup. rosar. q. s. f. l. a. bolus. D. ꝑ. Rx. pulv. rad. bryon. ʒij. magist. g. g. ḡx. croc. ꝑ. aperit. saccb. ḡ. vj. ꝑ. mac. gut. ij. M. D. S. Purgier Pulver auff 1. mal.

Fortioribus evacuantibus, si nimirum natura & conditio agræ

ægræ id patiatur, morbusquè incrementum susceperit, & jam jam hydrops ante fores, felici cum successu utimur.

Mercurialium & Antimonialium medicamentorum usum, si s. il. ritè & secundum artis regulas præparata à peritò medicò adhibeantur, nequaquam dissuademus, cum sæpenumerò reliquis omnibus incassum adhibitis, ad hæc, tanquam ad sacram anchoram medici confugiunt. § *dulcis studiosè tractatus, in corpore valdè cacochymicò, vix dici potest, quàm egregiam præstet operam. Flores Sii correct. succin. Sii. vitr. Sii per inferiora purgans. § vite, arcanum anthydropicum Joh. Hartmanni, crystall. D. bydragogi spagyricâ arte omnia ritè elaborata, & cum granò salis ægrotis adhibita, contra maledicentium livorem chimiam extollit: extr. esul. & belleb. nigr. idem Joh. Hartmannus in prax. suâ chimiâtr. pag. 143. maximè commendat.*

VOMITORIA in febre albâ virgineâ quantum commodi præbeant, sæpè laudatus *Guiliel. Ballonius libr. cit. eleganti historiâ explicat: Aurifabri, inquit, filia duodeviginti annos nata, sexenniò ferè fœdos colores patiebatur. Remediis contra contumax hoc malum nihil efficitur. Dum peregrè profectura cursu devehitur, nauseabunda vomit incredibilem humorum variegatorum copiam, animam agere visa fuit; intra quatuor, quinqueve dies deperditus faciei color recuperatur, nullâ ope medicâ, sed solò vomitu spontaneò revocatus. Nos hâc observatione innixi, maximè ubi in primis viis saburram vitiosorum humorum stabulare animadvertimus, & ægra ad vomendum est apta, primùm mitioribus, ut sunt *aq. tepida cum pauxillo olei, mellis & salis, juscula pinguiora, ol. amygd. dulc. &c.* postea vero, habitò respectu ad ægrotantis naturam, fortioribus vomitum conciliamus.*

Elect. diasar. Fernelii ad ʒʒ. exhibitum, ut tutissimum & præstantissimum vomitorium commendat Roder. à Fonseca, consult. 6. pag. m. 60.

Rx. § vite ritè præp. ʒiiij. conserv. meliss. artemis. an. q. s.
f. l. a. bolus. D. S. Magen-Zucker aufeinmal.

Rx. ☉ ex ☉ Ol. parat. ʒj. sacch. cantb. alb. ʒʒ.
M. D. ad chart. S. Magen-Salklein aufeinmal.

Ad evacuantium classem referuntur quoque DIURETICA & DIAPHORETICA, quæ absolutis purgationibus abundantem in corpore serositatem, aut per \square nam, aut per $\alpha\delta\eta\lambda\omicron\nu$ $\Delta\epsilon\pi\pi\omicron\eta\nu$ extrudunt, hanc tamen cautelam, ut circa horum usum intra mediocritatis cancellos subsistamus, semper additis specificis & appropriatis, quæ partibus robur afflant. Ab intempestivo diureticorum usu ipsam cachexiam, aliosve graviores morbos ortos fuisse, nuperrimè in colleg. pract. Jonston. cap. de Diuresi annotavit Excellentiss. Job. Theod. Schenk. M. D. Præceptor & Promotor meus optumus maxumus.

Rodericus à Fonseca Tom. I. consult. pag. m. 572. tanquam singulare diureticum in cachexiâ commendat *therebintb. cum sacch.* Paradigmatis locò sit;

Rx. *sem. violar. ziiij.* *aq. gramin.*
saxifrag. *fœnic.*
citr. an ʒi. *meliss. an. ʒiʒ.*
f. l. a. emulsio. adde sirup. capill. ʒiij.
spirit. therebintb. gutt. vi.
M. D. ad vascul.

§. Harn-treibende Milch auff j. mal.

Spiritus \ominus . rectif. sp. aperit. Penoti. sp. \oplus . \ominus . \ominus . egregia quoque sunt diuretica.

DIAPHORETICA in morbo virgineo commendantur singulari encomio, c. 6. dissertatione de diaphoreticorum usu. Antecellunt hic *Tinct. bezoard. bezoard. ʒ. ʒtale, ʒ. diaphoret.* & quamplurima alia: Paradigmatis locò sit;

Rx. *bezoard. ʒ. ʒtial. an. ʒj.* *magist. perlar.*
pulv. rad. bryon. ʒʒ. *C. C. an. ʒ. v.*
corall. ʒ. viij.

M. Divide in 4. æquales partes. D. §. *Schweiß-Pulverlein/iedweders auff ein mal.*

Rx. *tinct. corall. sudorif. per spir. L. parat. ʒij.*
D. ad vitr. §. *Schweißtreibende Corallen Tinctur uff 4 mal.*

ALTERANTIA & ROBORANTIA supersunt. Cùm autem

tem variæ sint partes, quæ in hõc morbõ afficiuntur, ex *alterantium & roborantium* penu ea potissimùm eligenda, quæ cum partibus affectis familiaritatem aliquam obtinent: sic ratione epatis obstructi, intemperati, aut aliõ modõ affecti, hepatica; ratione uteri, ventriculi, renum, mesenterii, aut alterius partis læsæ, uterina, stomachica, aliaque virtute quãdam specificã prædita medicamenta sive interiùs, sive exteriùs, sunt applicanda: quorum tamen omnium abundantem cumulum hõc enumerare, neque temporis penuria, neque instituti nostri ratio permittit, cum non integrum ac consummatum de hãc materiã tractatum, sed theses saltim aliquas proponere animus sit: adde, quod de singulis partium harum affectibus, earumque curatione, peculiariter tractent practici, ad quos lectorem benevolum brevitatis studiõ nunc ablegamus: nos intereã nostris ægrotis pro causarum varietate, varias quoque tam internè, quàm externè, ut *tincturas, essent. elixiria, mixtur. spiritus, decoct. julep. sirup. emplastr. unguent. fatus, balnea, suffumigia, nasalia &c.* medicationes parare sumus parati.

Antequam verõ promptuarium hoc pharmaceuticum linquamus, secundùm fidem superiùs datam, *alterantia quædam & corroborantia* medicamenta in albã virginum febre utilissima, singulariter hõc commendare haut piget; sunt autem omnis generis ex chalybe præparata, ut variæ *essentia & Tinctura Ftis aper. croc. Ftis aperiens variè elaboratus, croc. Ftis absynthiacus. saccharin. Tinctura Ftis præparata, vinum chalyb. Sennerti, pulv. cachecticus Quercet. vel Hartmanni. Tinct. Ftis Zwölfferi, spir. Ol. Ftis & innumera alia*; item quæ ex Ftis præparantur, quorum potissima sunt *spir. Ol. Ftis, crystall. sapphirini Ftis*: nec minoris fortis sunt *Tinctura aperitiva Penoci, Tinctura antihypochondr. D. Meibii, acidula martiales Kyperii, Schröderi, Glauberi &c.*

Elegantem variorum medicamentorum ex chalybe compositionem ac præparationem *Venerandus Dn. D. Præses in dissert. Chemicis VI. & Chim. in artis formam redact. summã cum fidelitate* proposuit.

Limaturam Ftis non preparatam in frustõ panis cum butyro à ʒʒ. ad ʒj. summam, in contumacissimis obstructionibus viscerum
egre;

egregiam præstitisse operam, annotavit Excellentiss. D. D. Schenckius in colleg. suo de simpl. virtute ante duos annos habitò.

Conservam artemisiae, superbibendo aq. destill. sabinae, in quâ noctu rhabarb. maduerat, ut & lac caprinum chalyb. summis laudibus effert Zacut. Lusitan. lib. 2. obs. 99. & lib. 3. obs. 117. Nobis paradigmatis locò sequens electuarium, quò felicissimò cum successu aliquando usi fuimus, addere placuit.

Rx. conserv. artemis.	rad. pimpinell. condit.
matricar. an. ʒj.	cort. citr. condit. an. ʒiij.
fl. cichor.	croc. ʒtis absynth. ʒß.
borrag.	ebor. s. Δ.
bugloss. an. ʒß.	specier. diarrhod. abb. a. ʒiß.
rad. cichor. condit.	Cum sirup. de cichor. & capill. ʒ.
scorzon. condit. an. ʒvj.	an. q. s. f. l. a. Elect.

D. ad vascul. S. Eröffnende und Stärckende Lattwerge / darvon Abends und Morgens eine Messerspiße voll zunehmen.

Egrediè quoque profunt hæ rotulæ;

Rx. pulv. cachect. D. D. Præs. chim. in art. form. redact. p. 395. descript. ʒiij.

 ebor. s. Δ. specier. diarrhod. abbat. an. ʒj.

 sach. in aq. scorzon. dissolut. q. s. f. l. a. Rotule.

D. ad scatul. S. Sonderliche Stärck - Rükchlein 5. oder 6. auff einmahl.

ACIDULÆ naturales, ut sunt Egranæ, Schwalbaccenses, Stoebenses & Wildungenses, ut & therme Carolina, discoloratis virginibus non levem promittunt salutem.

Symptomata affectui huic coacervatim juncta quod attinet, illa quidem plerumque sublatâ fovente causâ spontè evanescent; si tamen urgeant, & morbum magis magisque exasperent, convenientibus medicamentis sunt mitiganda.

Tandem exercitium venereum in iis, quibus legitimò modò uti concessum est, cum Balloniò loc. suprâ cit. Joh. Langio lib. 1. epist. 21. & Magno Hippocrate libr. αβ' παρθενίων, in actu curationis magni æstimamus. Verba Hippocratis sunt; κελεύω δὲ ἐργαζεταὶς παρθένας ὀνόταν τ' τοῖσ' τὸν πάχωσιν, ὡς τάχιστα ζυνοικῆσαι ἀνδράσιν. Ἦν γὰρ κυήσωσιν, ὑγιέες γίνονται; Equidem virginibus sua-

deo,

deo quibus tale quid accidit, ut citissimè cum viris conjungantur: si enim conceperint, sanæ evadunt: quò etiam saluberrimò Hippocratis consiliò quoad curationem virgines malè coloratas hîc remittimus.

CAPUT XIII.

De diætâ.

H δίαίτη καὶ πρῶτη, καὶ κυριωτάτην ἔχει τὴν θεραπεύειαν ὅτι πάντων τῶν παθῶν. *Victûs ratio & primas & supremas curationis partes in omnibus affectibus obtinet, Trallianus libr. 9. cap. 3.* & quemadmodum *Diætâ* errores plerumque hujus mali fons & origo sunt; ita quoque bona victûs ratio sæpè sola omne curationis punctum absolvit, adeò, ut nisi præscriptas diætæ regulas ægræ examussim sectentur, atque ab omni excessu sibi caveant, omnia medicamenta ipsis incassum adhiberi certò certius fit. **AER**, qui **VITALEM** diætâ respicit, eligatur calidus & ficcus, non palustris & humidus, quare etiam ad expugnandum hunc hostem, ubi inducias cum morbo pacisci ægrotantium fert constitutio, vernò aut æstivò tempore curationem felicius instituimus. **ANIMI AFFECTUS** mediocritatis non transilient terminos; amor excedens est compescendus, erigendæ contrà, quas de futuris nuptiis omnis deseruit spes, & earum mcerores jucundâ conversatione pellantur.

In **NATURALI** diætâ fugiat ægra **CIBOS** crassos & vitiosi succi, ac imprimis ab oleribus, fructibus horariis & lacticiniis sedulò abstineat; utatur pane plurimum fermentatò, semina sceniculi aut carvi continente: carnes assatæ, cinam. Caryophyll. salviâ, roremarinò conditæ, præ elixis probantur, à jurulentis humidis, quantum potest, abstinendum, vel si maximè illa appetantur, loco ☉. commun. sale absynth. meliss. aliisque specificis sunt præparanda. **POTUS** sit paucissimus, & imprimis naturâ frigidior ceu pestis abhorreatur: vinum chalybeatum simplex à *Sennertò libr. IV. part. II. sect. 3.* propositum, magnam meretur laudem: cerevisiæ medicatæ herb. absynth. agrim. ling. cervin. cuscute. centaur. min. meliss. &c. suò non de-

F

stituun-

stituantur præconiô: serum lactis caprin. Nitum & chalybe im-
prægnatum superius commendavimus. Aceti usum, cum sit
ὑπερβολὴς & viscerum calorem debilitet, omnem interdiximus.

ANIMALIS vivendi ratio *somnum & vigiliis* temperat, &
ut sedentaria vita moderatô corporis motu & exercitatione
emendetur, præcipit. *Alvus* commendatur lubrica ac aperta.
Venus moderata, nisi summa adsit virium jactura, & extremus
cacochymix gradus corpus possideat, quâ ratione virginibus
sit commendanda, in antecedentibus fuit annotatum: cui licet
τῆ Φύσῃ λειτουργεῖν, liceat.

Atque hæc sunt, quæ pro ratione instituti & ingenii tenui-
tate de gravissimô hóc virginum morbô proponere animum
induximus: & quoniam docente *Galeno comment. 3. prognost.*
Hippocr. t. 41. nunquam hallucinari supra captum hominis sit,
non dubitamus, quin etiam nobis, si quæ vel omissa, vel im-
providè commissa fuerint, apud æquos censores
venia sit relicta.

ΘΕΩ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΙ
ΔΟΞΑ ΚΑΙ ΑΙΝΟΣ.

CLARISSIMO
DN. JOHAN. NICOLAO EWALDO,
Med. Doctorando Merentissimo,
Pro Licentiâ supremos in Medicinâ
capeffendi honores
publicè disputanti
FELICITER!

EWALDO Phœbus dum confert jura medendi,
Horrescunt morbi, mors trepidatque pavens!

boni ominis causâ singularique
affectui testando

L. M. Q. adjiciebam

Johan. Ernestus Gerhardus,
SS. Th. D. & Prof. Publ.

CLARIS-

CLARISSIMO

DOMINO

JOHANN. NICOLAO

EWALDO,

pro

LICENTIA

publicam adscendenti cathedram,

FELICITER

adclamat

Guernerus Rolfincius,

Phil. Med. D. P. P. Senior,

PRÆSES.

EWALDE, Aoniæ decus palæstræ!
quod magnas humeris subis laborum
moles: quodquæ molestiis relictis

dignos quæris ab arduis honores
cœptis, sive nigras dies tenebras,
seu clarum tenebræ diem reducunt:

Illud SALA suis videns ab undis
perlætô tibi gratulatur ore,

& FELICITER occinit solemnibus,
quam scandis resonô cathedra, plausu.

Mox virtus, veluti mereris, hisce
factis fama dabit pares honores.

VIRTUTI VIA NULLA NON APERTA EST!

EVVALDO bona quæquæ precor. Quis quæso
peritus

damnabit Medica quod terit Artis opus?

Clarissimi Doctorandi honoribus
meritissimis acclamat

Job. Theodorus Schenck.

Med. D. P. P.

Virgineos, Evvalde, paras dum tollere morbos,
sana tibi & dives præmia virgo dabit!

Clarissimo Dn. Doctorando, Fautori & Commensali suo
honoratissimo f. gratul. E.

Christophorus Schrumpff/

Curia Sax. Jenæ Protonotar.

Foedos Virginei vultus, EWALDE! colores

Enumeras, monstrans, quid medeatur eis.

Præclarum acquiris Medica sic Nomen in Arte,

Quæ studiumque petit, præmia justa capis.

Clariss. atq. Experientiss. Dn. Doctorando, Amico
ac Populari suo conjunctiss. gratul. E. F.

M. Johannes Casp. Franck/

Sueinâ Goth.

Præmia cum nunquam Dignis condigna negarunt
Musæ, jure Tibi poscere Digna licet.

Sdarff ein muntre Geist nicht unbelohnet sterben!

Der Lorbeer/ nebst dem werthen Purpur-Huth

Wird einem Schweiß- und Fleiß-vergeizten Muth

Von klugen Schwester-Mein bald zugeschicket:

Ich sehe schon/ mein Freund/ dich so beglücket/

Weil Pallas deinen Schweiß zu lohnen dencket.

Wolan! Glück zu! Du darffst nur Kühnlich darumb
werben.

Tobias Schmidt/ von Gotha.

F I N I S.